

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára :	Szerkesztik és kiadják :	Megjelenik minden
Egész évre . 8 korona	NÉMETH LÁSZLÓ	hónap elsején 1 ívnyi
Fél évre . 4 „	és	terjedelemben
Negyed évre . 2 „	VÁRADI ZSIGMOND.	

Szerkesztőség : Kecskemét, Templom-utca 95. sz.
Kiadóhivatal : Budapest, VIII. ker. József-körút 9. szám.
A lap tartalmáért felelős : NÉMETH LÁSZLÓ.

IV. évfolyam.

Budapest, 1902. Szeptember 1-én.

9. szám.

TARTALOM : A váci jubileum : —th-tól. — Bíráló. — Adatok a siketnémák váci orsz. intézetének százados múltjához : Borbély Sándortól. — A gyengeteghetségük iskolájának szervezete : V. Zs.-tól. — Hazai hírek.

A váci jubileum.

Ferenc király és Cházár András szobrai már ott állanak a váci intézet udvarán. A szobrokat még takaró fedi el az idő viszonyosságai elől, de a kegyelet, mely hazai siketnéma oktatásügyünk e megteremtői iránt szíveinkben él, napnál fényesebben ragyog.

A kormány és ez ügynek jelenlegi képviselői milyen lelkesültséggel milyen nagy szeretettel viseltettek e két szobor felállításának eszméje iránt, a mióta csak felmerült a váci intézet 100 éves fennállásának s ezzel a hazai siketnéma oktatásügy hazánkban való behozatala megünneplésének eszméje!

S vajjon nem így van-e jól, hogy ezen ünneplésben e két nagy férfiú — *király és magyar nemes* — álljon tündöklő példakép, mint a kik testvéri szeretettel karolták fel a lenézett pár szerencsétlen gyermekének ügyét?

Büszkeséggel tekintünk a váci intézetre mindenkor, de fokozott büszkeséggel fogunk reá tekinteni a jubileum napján. A humanus intézmények leghumanusabbja mutatja fel október 19-ikén, hogy a magyarban mily nagy a felebaráti szeretet. A váci intézet udvarán felállított *Ferenc király és Cházár András* szobra felebaráti szeretetre int minket, mert ennek emlékére állíttatta fel, hogy a király meghallgatta a nemesnek a pár szerencsétlen gyermeke érdekében hozzá intézett kérés szavát.

Ma már nincs pár és nincs nemes; de a király szívében a felebaráti szeretet csak oly nagy mint azelőtt 100 évvel vala.

Szorongó szívvel várnánk az ünnepélyt, félvén, hogy nem lesz az méltó a multakhoz, ha nem ismernénk az ünnepély programjának minden részletét és nem ismernénk a rendezők buzgalmát és

kifejtett munkásságát. De büszkeséggel várjuk a jubileum napját, mert az a szép program, melyet a váci intézet tanári-testülete az intézet régi dicsőségének a múltak ködéből való kiemelése szempontjából a 100 éves ünnepély programjául összeállított, végleg el lett fogadva.

A hivatalos program bár nem lesz olyan tágkörű mint tervbe vétetett, de a tanári testület a maga körében teljes egészében meg fogja az eredeti programot valósítani.

Fáradhatatlan az a lelkesültség, melylyel a rendező bizottság munkálkodik. Egy szívvel-lélekkel arra törekszik mindenki, hogy ez az intézet — mely a hazai siketnéma-oktatásügynek szülőanyja, — a jubileum alkalmával teljes fényében, régi dicsőségében álljon az ország színe előtt. Arra törekszik az intézetben minden lélek, hogy az ünnepély méltó legyen az intézet múltjához, az alapítók nagy nevéhez és méltó legyen ahhoz a pártfogáshoz, melylyel *Wlassics* miniszter az intézet és az ünnepély ügye iránt viseltetik.

A váci intézet dicsősége tisztán fog ragyogni a jubileum napján. Az az odaadó együttes munkásság, melyet a tanári testület minden egyes tagja az igazgatóval egyetemben kifejt, csak babérokat arathat.

Október 19-én Vácra irányul Magyarország szeme. Előre büszkék lehetünk, mert az intézet ki fogja állani a tűzpróbát, midőn az ország szeme reá tekint.

A váci intézet dicsősége a hazai siketnéma oktatásügynek ünnepe. *Wlassics* miniszter midőn magáévá tette a jubileum ügyét s minden erkölcsi és anyagi támogatást megadott, ami csak a jubileum sikerének előmozdítására kívánatos volt, a váci intézet 100 éves ünnepélyével bizonyára a hazai siketnéma oktatásügy 100 éves múltját is akarta ünnepelni. S úgy vélekedett, hogy ez az ünnep nemcsak a váci intézetnek, hanem az ország összes siketnéma-intézeteinek ünnepe lesz. Így vélekedünk mi is s hálával adózunk *Wlassics* miniszternek, hogy ünneplésünket magas támogatásával, oly fényessé segíti tenni, mint a milyen fényesnek az ígérkezik.

Igen érdekes pontja a jubileum programjának egy emlékkönyv kiadása. Ezen az emlékkönyvön a váci intézet több jeles tagja már régibb idő óta dolgozik. Felkutatták az országban a siketnéma-oktatás ügyre vonatkozó összes adatokat, nem kimélték időt és fáradságot, céljuk egy olyan munka közrebocsátása, amely oktatásügyünk 100 éves múltjának változásait fejlődéseit van hivatva feltüntetni.

Wlassics miniszter 55,949. sz. magas rendeletével már e munkának kiadását is elrendelte s ezzel megteremtette annak a munkának a megtestesülését, a mely a magyar siketnéma oktatásügy történetének mindig büszkesége fog lenni.

A könyv két részből fog állani.

Az I-ső részt egy alkalmi költemény fogja megnyitni, melynek megírására *dr. Várady Antal* nagynevű írónkat kérte föl a rendező-bizottság.

Ezt követi *dr. nárai Szabó Sándor* osztálytanácsos úr „Be-köszöntője“.

Ezek után jönnek az intézet történetének nevezetesebb alakjai és mozzanatai a váci intézet tanári testületének egyes tagjai által a következő sorrendbe írva:

Ferenc király.

Cházár András.

Az intézet keletkezése és megnyitása.

Az intézet szervezete. (Administráció, nyelv, felettes hatóság, cím.)

A növendékek nevelése és oktatása.

a) Módszer. Hallási gyakorlatok.

b) Tanterv, órarend, tananyag, tantárgyak.

c) Tankönyvek, taneszközök.

Gyakorlati képzés:

Ipar, slöjd, női kézimunka, rajz, kiállítás.

Testnevelés:

Inspectio, torna, fürdés, étkezés, ruházat, egészségügy.

A növendékek ellátása. (Alapítvány, segélyezések, segélyző-bizottság.)

Száz év statisztikája.

Az intézet épületének története, alakja, változtatása, beosztása.

Apróságok.

Könyvtár.

Irodalom. Értesítők.

Tanerőképzésünk.

Általánosítás.

Megszűnt iskolák.

Jelenlegi iskolák.

II. rész.

1901—1902. tanévi Értesítő.

Lehet, hogy lesznek olyanok, a kik e könyv összeállítását kifogásolni fogják, de mi ismerjük annak íróit sőt már a kéziratok nagy részét is olvastuk s ezért bizton állíthatjuk, hogy nagybecsű munka fog lenni, mely hazánk siketnéma oktatásügyének történetére teljes fényt fog vetni s annak hú s igaz képét fogja adni. Lesznek a könyvnek olyan részei is, a melyek nemcsak a siketnéma oktatásügy irodalmának lesznek remekei, hanem hazánk irodalmában is örök becsűvel fognak bírn.

A program többi részéről a jövő számunkban fogunk bővebben írni, most csak annyit, hogy ügyünknek a kormányban levő képviselői a legnagyobb szeretettel viseltetnek a jubileum iránt, a mi maga biztosítja annak fényes sikerét s nincs más hátra, mint-hogy mi, kiket hivatásunk a váci intézettől már elszakított s más intézetekben szolgáljuk hazánk siketnéma oktatásának ügyét, szíveinkben az anyaintézet iránt érzett szeretettel és kartársaink iránt érzett testvéri szeretettel menjünk el az ünnepélyre mindnyájan.

— *th.* —

Bírálat

a következő iskolai könyvről:

„ABC-és iskolai könyvről az elemi beszédtanítás szolgálatában a siketnémák iskoláinak I-ső osztálya számára. *Németh László*, a siketnémák és vakok kecskeméti intézetének igazgató-tanára és *Váradi Zsigmond*, a siketnémák budapesti áll. intézetének tanára. Bpest, 1902.“

I.

A szerzők az előszóban hivatkoznak arra, hogy ABC-s könyvre szükség van. E tekintetben szétágazók ugyan még a vélemények, de a magam részéről ezt alárendelt kérdésnek tartom és azért nem baj, ha van, de az sem baj, ha nincs. De ha már használunk ilyen könyvet, annak azután természetesen lehetőleg *jónak is kell lennie*.

Az előszóban (a 4. lapon) említik, hogy „Kezdőhangul a „h“-t (hehezetet) vettük. Ez bizonyára *idegenszerűnek fog a tisztelt kar-társak előtt feltűnni*. De tekintve egyrészt azt, hogy a növendékek a lélekzési előgyakorlatok alkalmával a hehezettel már úgy is megismerkednek, egyáltalában nem lesz nehéz a „h“-nak a kiejtése. Másrészt az a körülmény is indított bennünket a hehezetnek, mint kezdőhangnak a felvételére, hogy felsőbb osztályos növendékeink többnyire hadilábon állnak a „h“-val és vagy egyáltalában nem, vagy pedig hibásan ejtik azt ki. Már most ha kezdőhangnak vesszük a „h“-t és utánna azonnal az „á“-t, akkor úgy a tanárnak, mint a növendéknek szigorúan kell ügyelnie a két hang közötti különbségre és úgy vagy az egyik vagy a másik hang kiejtésére kényszerül beszédsszerveit helyesen beállítani, a mi a későbbi kiejtésre nagy befolyással lesz.

Már az a körülmény is, hogy a szerzők szükségesnek látják ezt a kiindulásukat indokolni és mintegy mentegetődni is, gondolkodóba ejti az embert. Ám vizsgáljuk meg ezt a dolgot közelebbről. A *h* tudvalevőleg egyike a legnehezebb hangoknak és ezért némely nyelvben, pl. a román nyelvekben, vagy egyáltalában nem, vagy pedig csak ritkán fordul elő. A nehézség nem annyira abban áll, mintha magában állva nehezen volna kiejthető, mint inkább abban, hogy nehéz összekötni a magánhangzókkal. Dr. Gutzmann ezeket mondja a *h*-ről: „Die zweite Art des Stimmesatzes geschieht in der Weise, dass die Stimmbänder sich erst genähert haben, wenn bereits die Ausathmungsluft entweicht. Dadurch entsteht dann bis zu dem Zeitpunkte, wo die Stimmbänder sich bis zum Tönen genähert haben, ein hauchendes Geräusch, unser H, der Spiritus asper der Griechen“. Walther többek között ezeket írja: „Es ist aber sehr schwer, den Taubstummen zum Bewusstsein zu bringen, dass sie beim Einsatze des *h* die Stimmbänder etwas aneinander zu führen haben. Nur durch Fühlen des Luftstromes vor dem *h* sprechenden Munde des Lehres sind die Schüler nach und nach zum Richtigen zu führen. Aus dem Gesagten geht hervor, dass das *h* keineswegs zu den leichteren Lasten gehört, und dass dessen Entwicklung

nicht zu früh eintreten darf“. — Vatter „Die Ausbildung des Taubstimmen etc.“ című műve 40. lapján így szól: „Bei der Frage; wie sich in der Lastentwicklungsreihe Vokale und Konsonanten in einander zu schieben haben, *entscheidet der Grad der Leichtigkeit, mit dem der einzelne Konsonant Verbindungen mit einem Vokal eingeht*. Wir lassen die Laute in folgender Reiche auftreten:

b, d, g,*
f, v, w, s, sch, ch,
a,
m, n, ng,
h,
p, t, k,
u, au,
o, l,
ä, e, i, ei, j,
r, z, q,
ö, ü, eu, äu.“

Ezekből is látható, hogy attól a régi szokástól, mely szerint a *h*-ből indultak ki, már mindenki eltért, a mit különösen a phonetikai tudománynak azóta tett haladásának köszönhetünk. Magáról Hillről is tudjuk, hogy nem a fonetikai ismeretek képezték erős oldalát, hanem inkább az előbeszédnek következetes követelése és helyes paedagógiai érzéke tették őt halhatatlanná.

Sokkal könnyebb előbb a látható hangokat (p, t, f, s, sz) és az ezekből az analogia útján nyerhető többi mássalhangzókat képezni, a melyeknél a hangszalagoknak nem jut semmi szerep, mint a hangszalagok közeledése és nem teljes elzárása folytán keletkező, nem is látható és különösen nehezen összekapcsolható *h*-ből kiindulni; főképp ha tekintetbe vesszük azt a körülményt, hogy kezdetben a gyermek megfigyelő és utánzó képessége sem engedi azt meg, azonkívül a beszédszervek gyakorlatlansága is szinte legyőzhetetlen akadályokat képez. A többi mássalhangzók sorrendje ellen nem tehető fontosabb észrevétel, legfőlebb az, hogy a *cz* és a *cs* előbbre valók a *ty*- és *gy*-nél.

A magánhangzók sorrendjére nézve az az elv jut kifejezésre hogy az *á*-ból kiindulva a hozzá legközelebb eső *ó*-ra, majd az *ú*-ra térnek át, azután az *e*, *é*, *i* hangsort és végül az *ö*-t és az *ü*-t veszik fel. Tekintve azt, hogy a szomszédos hangok között sokszor csak mintegy árnyalati különbség van, helyesebb lett volna előbb a *Brücke*-féle háromszög sarkain álló (*á, ú, i*) hangokat felvenni és a közbeesőkre csak azután átmenni. Ez különbözni *nem főbenjáró* hiba. A Berinza-Scherer-féle ABC-s könyvvel szemben azonban *helyes* az, hogy a *hosszú magánhangzók mindig megelőzik a rövideket*.

Elvi dolgot képez a szerzőknél, hogy „értelemmel nem bíró,

* A magyarban ez nem volna helyes, mert nálunk ezek zörgés hangok, de a déli németeknél zöngé nélkül ejtetnek ki.

unalmas szótagokat“ nem vesznek fel. Ennek azután a következménye, hogy, vagy nagyon kevés anyag fordulhat elő egy-egy új hangnál, vagy pedig olyant kénytelenek felvenni, a mit a gyermek *meg nem ért*, mert ezen a fokon még nem szemléltethető. A szerzők az utóbbi hibába estek, midőn csak azért, hogy elegendő gyakorlási anyag legyen, oly szavakat és mondatokat vettek fel: *pápa, pópa, apó, tó, Ottó, akó, kohó, kopó, dada, had, gál, gebe, zsebel, Ede, Elek, Ottó buta, Béla zúz, Zsuzsa zsebel, Elek lop stb.* Nem azért említem fel azt, mintha kárhoztatnám, de szükségesnek tartom megjegyezni, hogy ezeknek az értéke sem több, mint az oly szótaggyakorlatoké, mint a milyeneket pld. Vatter „Fibel“-jében is láthatunk, sőt ezeket kell jobbaknak elismernünk, mert a tanult hangok körében minden lehető kapcsolatot felöllehet; mert nem szabad ám arról megfeledkezni, hogy az oktatás kezdetén nem az a fő dolog, hogy minél előbb szókincsre tehesünk szert, hanem ennél sokkal fontosabb az, hogy az egyes hangok és azok folyékony és sima összekapcsolása által a gyermek gyakorlatlan beszéd szerveit ügyesítsük és ezáltal a szép kiejtésnek az alapját megvessük. Itt tehát az alaki képzés az anyaginak még fölébe helyezendő.

Hiba az is, hogy már a *h* és az *á* hangok után mindjárt kéttagu szavakat is vesznek fel, pld. *áhá, háhá.* Különösen a *háhá*-t nem fogják tudni kiejteni, mert nem is tudatják meg.

Előszeretettel veszik fel a keresztnéveket; majdnem minden új hangnál van egy-kettő, holott megértetni csakis az osztályban levő gyermekek neveit lehet még, ha csak más osztályokból nem hozunk be minduntalan oly nevéket, mint a milyenre éppen szükségünk van. Igen jónak tartom, hogy a betűk *fokozatosan kisebbedő alakban* lépnek a tanuló szeme elé.

Ennyit a könyv I. részéről.

A II-ban az eddig előfordult szavak vannak tárgyi szempontok szerint csoportosítva és új fogalmakkal is bővítve.

A II. rész sokkal jobb az I-nél, a mennyiben a csoportosítások jók és az azok körében előforduló mondatok a gyermek első beszéd-szükségletének kielégítésére alkalmasak.

Helyes az, hogy csak a könnyen szemléltethető testrészeket, ruhadarabokat stb. veszik fel, de nem látom be annak szükségét, hogy ezek mindegyikét hosszú sorokban, illetőleg osztályokban, birtokviszonyba hozzák, még pedig nem is mondatokban, hanem ilyen kép: „az én hajam, a te hajad, az ő haja“ stb., holott sokkal többet érnének az ilyfajta mondatok: „az én hajam fekete, N. (egy tanuló neve) haja szőke, N. haja vörös. Az én szemem fekete, N. szeme kék stb.“

A tárgyragot is többnyire pusztán csak feleletül a *Mit?* kérdésre használják, pedig itt mindenütt mondatokat kellene felvenni.

Nagyon jó lett volna, ha a II. részben a tárgyi szempontok szerint történt csoportosítást megelőzőleg kiejtési nehézségek szerinti csoportokat állítottak volna össze, úgy a mint azt Vatter-nál is megtaláljuk.

A II. részben kövér betűkkel fel kellett volna tüntetni a hangsúlyozandó magánhangzókat.

A könyv ára nincs kiírva. Nyomása és papírja jó. Sajtóhibát csak egyet találtam benne, az is jelentéktelen: *hattyű* helyett *hattyu*. Irályról itt természetesen alig lehet még szó; csak arra kell rámutatnom, hogy az előszónak az a része: „Ha a pályázat eredményes fog lenni, ezen rendelkezéssel rég érzett hiányok lesznek pótolva, magyartalan. A „h“-t *kezdőhangnak* írják *első* hang helyett, mert kezdő hangja minden szónak van, a szerzők pedig nem ily értelemben használják e kifejezést.

Habár az I. részt nem tartom használhatónak, mivel a *h* hang túlkorai fellépése leküzdhetetlen akadályokat von maga után, melyeken azonban a műnek kéziratban való előzetes bemutatása esetén könnyen lehetett volna segíteni.

Tekintettel arra, hogy A-B-C-s könyvünk nincs és hogy a könyv II. része csekély változtatással használható: azzal a feltétellel, hogy a fentebb felsorolt hiányok egy mielőbb megjelenő második kiadás alkalmával orvosoltassanak, *engedélyezésre ajánlom*.

Arad, 1902. máj. 20.

II.

1. Csak *helyeselhető* a t. társszerzők törekvése, mely szerint fenti című tankönyvük kiadásával azt a hiányt akarják pótolni, melyet az 1-ső osztály valójában megérezne a többi osztályokkal szemben, ha semmikép sem volna gondoskodva az oda illő tankönyvről.

2. A mi a könyvecse előszavában említett *hehezettel* való kezdetet illeti, erre nézve megjegyzéseim a következők. Ezek megvilágítására négy, a maga nemében s idejében nevezetes praktikus fonetikus eljárását óhajtom egymással összehasonlítani: a halhatatlan *Hill*-ét, *Vatter*-ét, *Kerner*-ét s *Wallther*-ét.

Hill ugyanis (mint utána sok ideig többen is) a *h*-val kezdette meg legalább az 1869-ben 3-ik kiadásban megjelent *Lesebibel*-je szerint a szóhangok tanítását.

Vatter ellenben az ő betűsorának a közepére, *Kerner* meg épenséggel a végére helyezi a *h*-t úgy, hogy utolsó két betűje az *r* és *l*, és a *h*-t csak ezek előtt veszi fel. *Vatter* ezenfelül még azt is hangsúlyozza, hogy a *h*-val veendő kapcsolatok csak a 2—3. évben vehetők elő érdemlegesen. Ez a *h*-val szemben tanusított, — hogy úgy mondjuk — óvatosság pedig nem egyébre, mint minden valószínűség szerint oda mutat, hogy el akarja *Vatter*, *Kerner* és ez idő szerint bizonyára mások is többen, a vokálisoknak hehezetes kapocscsal való intonációját kerülni, mely szerint tudvalevőleg csak akkor közelednek egymáshoz a hangrés szélei, midőn a kilelegzett légáram már kisiklott rajta. *Vatter* szerint továbbá arra való a *h*, hogy elősegítse a beszéd folyékonyságát; ellenben ha légárama erős, úgy csak szakgatottá teszi a beszédet, tehát: ne

szétválasztó elem legyen az a beszédben, hanem átvezető, kapcsoló alkatresz.

Kiegészítésképp megjegyzem, hogy Vatter *b-d-g* lágy záróhangokkal, Kerner pedig az *a*-val intézi a kezdetet; hasonlóképp Walther is az *ö* „Handbuch etc.” című könyvében legelől tárgyalja (a 195. lapon) ugyan a *h* képzése módját, ámde hangsúlyozza (196. lapján) hogy — nem tartozván az a könnyű képzésű betűk közé, — nem szabad annak kifejtését korán elővenni. Már most, ha még hozzá-
veszszük mindezekhez azt a fontos körülményt, hogy a *h* képzésénél, habár nem is záródik a hangrés, de szűkül valamennyire, erre pedig egyedül a tapintás segélyével meglehetősen sok gyakorlás után vezethető a kezdő siketnéma növendék, mert az neki örökké láthatatlan marad; mivel továbbá a *h* előre való helyezésével, amennyiben az első impressziók rendszerint erősen beékelődnek a tudatba, oly megszokássá válhatik a kezdőknél a hehezet, hogy akkor is odakapcsolják azt a vokálisokhoz, midőn tisztán (erős kapcsolással) intonált *á*-t kívánunk tőlük: mindenesetre meggondolandó, hogy nem-e inkább a vokálisok után léptessük fel a *h*-t, mintsem azok előtt?

A praktikus fonetikus egyébként természetes, hogy könnyen segít a dolgán, és növendékenként azzal a hangzóval kezdi a fonetizálást, amelyiket ez vagy az a növendék legkönnyebben felfog s reprodukál, és csak bizonyos rövid idő múlva köti minden egyes növendékét egy bizonyos szóhang begyakorlásához. Amennyiben pedig a *hangzók további sorrendje tulajdonképp mindenkor csak relatív jósága s értékű, e tekintetben nem találók kifogásolni valót,* mert hiszen oly sorrendben veheti kiki a könyvecske gyakorlatait, amilyen inkább megfelel az egyes gyengébb felfogású növendékek egyéniségének; az értelmes és gyorsan percipiálni képes gyermeknek úgy sem sokat határoz a sorrend.

3. Miután *rég meggyőződésemmé vált az,* hogy kár az időt a *jelentmény nélküli szóhangkapcsolatokkal eltölteni,* teljesen egyetértek a t. társszerzőkkel abban, hogy a szóhang-csoportok gyakorlása értelmenyes fogalomszókon intéztessék.

4. A kezdő siketnéma kifejezésre vágyódó beszéd-ösztönének támogatására szolgáló beszélgetések (a 30-ik laptól végig) között szívesen látom ott a birtokragok feltüntetésére alkalmas testrészek, ruházat, iskolai szerek, butorok s ételek elsorolását, valamint az ígéket is. *Ellenben hogy* ugyanazon főneveket a tárgyraggal is odaállították, e tekintetben *kevésbé tudott a t. szerzőkkel egyetérteni.* Ennek az 1-ső osztályban való feltüntetése szerény véleményem szerint korai, mert alig lehet még az 1-ső osztályban a mondat tárgyával bővített oly mondatokat adni a kezdő szájába, melyekben a tárgyragos szó helyén volna; magánosan odaállítani pedig s tárgyragos szokat vajmi kevés indokoltsággal bír, mert úgy nehezen lehet annak rendeltetését megérteni s így alig is szükséges. Hanem *elég lett volna a kérő mondatokban feltüntetni azt,* s ezeket legkorábban használhatják is a kicsi kezdők az étkezésnél, mint:

Kérek levest! Kérek húst! s a többi. Miért is hosszúknak találom egyszersmind az efféle kérő mondatokat: „Tanár úr kérek szépen egy szál palavesszőt!

5. *Kevés parancsoló* mondatot találok a könyvecskében; holott ezek képezik a mester és növendékei közötti első érintkezésnek az alapját. Kevés van a könyvecskében az: Itt van a tábla. Ott van a szék, s a többi hasonló mondatokból is; holott ezeknek kérdése is (hol van a tábla?) könnyed ejtésű, és tényleg szükség is van ezekre, midőn hiányzik a gyermeknek valamije: „Hol van a palavessző“. A gyermek kell, hogy felelje: „Nem tudom“, vagy: „Itt van“.

Továbbá gyakori, hogy *fáj valamije* a gyermeknek, kellene tehát, hogy ilyen mondatok is szerepeljenek ott: „Fáj a fejem“! „Fáj az újjam“! melyek annyival is inkább felvételhetek volna, miután birtokragos szók máris bővében vannak a könyvecskében. Amennyiben pedig az alapszámok körében számlál az 1-ső osztály, vajmi könnyű egynéhány ilyen mondat alkalmazása:

Hány asztal van?

Egy asztal van.

Hány szék van? . . . . .

Hány fiu van?

Hány leány van?

Egyik s másik ott felvett ige helyett, milyenek: morgok, lövök kaparok, csuklom, csavarok, szívesebben láttam volna ezeket: Látom. Nem látom. Tudom. Nem tudom. Nem hallok. Kell! Nem kell! Esik. Nem esik. Szél fú. Továbbá ezeket a szókat: Hamar! Lassan! Sok. Kevés. Mind. Ma. Holnap. Nappal. Este. Csitt! Hangozan (beszélj)!

5. Végül a mi a könyv betűit, kiállítását s árát illeti, csak dicséretére válik a kiadónak, olcsósága pedig szintűgy előnyére szolgál. Nehézkesnek találom azonban az írott alakú nagy *A* és *U* betűk illeten mintáját, mert könnyebb ezeknél a következő egyszerűbb alakok utánzása *A*, *U*.

Dacára az ABC- és Olvasókönyv fennebb elsorolt *nem épen főbenjáró* fogyatékoságainak, azt a közhasználatra való engedélyezésre már ezúttal is *ajánlhatom*, mert nemcsak, hogy a t. szerzők buzgalmáról teszen az tanúságot, de feltétlen örömmel s rokonszenvvel kell annak megjelenését fogadnunk a mi magyar tankönyvekben szükölködő szakmánk érdekében. Azonban ha a második kiadáson a kellő javításokat megteszik a t. társszerzők, *határozottan több helyesléssel fog az találkozni* a szakemberek részéről.

Kolozsvár, 1902. május 20.

III.

A siketnéma-iskolák első osztálya számára szerkesztett ezen könyv 2 részből áll. Az első rész (7—30 lap) a hangképzést, a második rész ellenben (30—41 lap) a tartalmi és alaki nyelvoktatást kívánja szolgálni.

Az első rész tartalmára vonatkozó megjegyzéseim a következők:

A szerzők indokolása dacára *sem tartom* helyesnek azt, hogy a hangképzés a „h” tanításával kezdődjék, mert ily eljárás mellett a tapasztalat szerint a legtöbb siketnéma heheztesen fogja képezni a vocalisokat. Ennek elkerülése céljából a „h” hangot csakis a magánhangzók ismertetése után tanácsos elővenni.

Az „f” és „v”-t, mint könnyen érzékeltethető hangokat a „k” előtt kell ismertetni. Egyebekben a hangok ismertetésének sorrendjét úgy, amint az a szóban levő könyvben előfordul, *helyesnek tartom*.

Ama fontos tanítási elvnek, hogy egyszerre csak *egy újat tanítsunk*, a szerzők *nem felelnek meg*, a mennyiben minden egyes hang ismertetésével kapcsolatban egyszerre kívánják tanítani az illető betű írott és nyomtatott, kis és nagy alakját. Szerény nézetem szerint már az is nagyon megterheli a gyermek emlékezetét, ha a hangképzés fokán csak a kis betűk írott és nyomtatott alakjait kell megtanulnia a kis siketnéma gyermeknek.

Ezért a nagy betűk ismertetését okszerű akkor elővenni, a mikor már az összes kis betűket megtanulták a növendékek.

Egyébként *elhibázott dolog* az is, hogy az első 15 gyakorlatban minden nagy betű (írott és nyomtatott) csak egyetlen *egyszer* fordul elő és a már ismertetett nagy betűk a *gyakorlatban nem ismétlődnek*. Ily eljárás mellett igen kétséges, hogy a legjobb felfogású gyermek is képes lesz-e az illető nagy betű alakját emlékeztetébe vésni?!

Szokatlan, részben pedig nehezen szemlélhető fogalmak ezek: „*áhá, háhá, ahá, háha, pópa, pápa, zsebel*.” Közelebbi meghatározás hián nem valók olvasókönyvbe ily mondatok: „*A pap kopasz. Az asztal mozog. Zsuzsa zsebel*” stb.

Az írott nagy Á betűnek ez a formája *A nem caligraphikus*.

Helyes a könyv első részének összeállítása abból a szempontból, hogy nagy méretű betűkből kiindulva fokozatosan vezeti rá a gyermeket a kisebb méretű betűk használatára. Kár, hogy erre a második rész kinyomatásánál nem voltak tekintettel a szerzők s hogy dűlt nyomtatott betűket is nem alkalmaztak itt-ott!

A második rész tartalma:

Az emberi test részei.

Az ember ruházata.

Színek és tulajdonságok.

A gyermekek iskolaszerei és az iskola butorai.

Állatok.

Ételek, italok, evőeszközök.

E részben valamennyi kifejezés e három kérdés szerint van csoportosítva: Mi? Kié? Mit? Végül minden egyes szakasz után kérdés és felelet alakjában egy pár alkalmoszerű szólásforma olvasható.

A szemléleti anyagnak ilyenén csoportosítása és egymásutánja *teljesen megfelel a paedagogiai követelményeknek*; csupán az kifogásolható, hogy a „Mit?” kérdésre az összes kifejezéseket tárgyraggal ellátva sorolja fel a könyv ilyenformán: „a fejet, a szemet, a fület” stb. Ez száraz *mechanikus* gyakorlat, a mely nincs tekintettel a gyermek megnyilatkozásra vágyó lelkére s így unalmas és céltévesztett dolog. Teljesen elegendő volna a *tárgyragos kiegészítőt* egy pár *parancsoló mondatban* ismertetni.

A könyv külső alakja tetszetős, papírja jó minőségű, betűi jól olvashatók, kötése erős, ára nincs megjelölve.

Meg vagyok győződve, hogy a könyv felsorolt hibái dacára is *a hangképzés befejezése után sikerrel használható taneszköz siketnéma iskoláink első osztályaiban*, miért is azt használatra *engedélyezendőnek tartom* azzal a kikötéssel, hogy a szerzők a második kiadása alkalmával az említett észrevételek alapján dolgozzák át annak tartalmát.

Vác, 1902. május 20.

N. N.

biráló-bizottsági tag.

Adatok a siketnémák váci orsz. intézetének százados múltjához.

Közli: *Borbély Sándor.*

(Folytatás.)

XIII. A tanári karnak Br. Eötvös József miniszterhez intézett üdvözlő felírata.

Nagyméltóságu magy. kir. vallás- és oktatási Minister Úr!

Kegyelmes Urunk!

A szerénység határait talán túl nem lépjük, midőn ő cs. és apostoli királyi Felségének azon legmagasabb elhatározása következtében, — melylyel hazánk ezredéves alkotmányát visszaadni, és a magyar kormány élére oly kitűnő férfiakat kinevezni méltóztatott, kik szeplőtlen hazafiságuk és kitűnő jeles tehetségeiknél fogva, régi közszeretet s tiszteletben állanak, határtalan örömtől áthatottan, mi is sietünk a Siketnémák váci k. intézete részéről a magas magy. kir. vallás- és oktatási Miniszteriumnak legőszintebb üdvözlötünket, és hódolatteljes legmélyebb tiszteletünket, jelen sorok által kijelenteni.

Távol a politikai téren való működéstől, szerencsétlen ember-társaink oktatásával foglalkozva, egyebet nem tehetünk, minthogy a szegény siketnéma növendékekkel egyetemben, buzgó imáinkban a Mindenhatót kérjük: adja isteni malasztját arra, hogy a magas magy. kir. Miniszterium magasztos és dicsó, de egyszersmind szám-talan nehézségekkel járó feladatát — melyre feláldozó készséggel

vállalkozni méltóztattak, az ország lakosságának boldogságára, és ezzel kapcsolatban az összes birodalom javára is, minél sikeresebben megoldhassa.

Midőn magunkat és az ország ilyennemű egyetlen intézetét — mely keletkezte óta mindenkor a főköormányhatóság közvetlen vezetés alatt állott, a magas m. kir. vallás és oktatási Miniszterium hathatós pártfogásába és kegyébe ajánlani bátorkodunk, azon ünnepélyes kinyilatkoztatással tesszük ezt, hogy részünkről minden törekvésünk oda leend irányozva: miszerint kötelességünket lelkiismeretesen teljesítve, a Süket-némák nevelésére és oktatására szánt intézetünk, a magas m. k. vallás és oktatási Miniszterium kegyteljes védszárnyai és bölcs vezérlete alatt üdvös feladatának korszerűen mindenkor megfelelhessen.

Hódolatteljes legmélyebb tisztelettel maradván

A Nagyméltóságú magy. kir. vallás és oktatási Miniszter úrnak
Vácson, 1867-ik évi Márczius hó 21-én

legalázosabb szolgálai:

A miniszter sajátkezű válasza.

A vallás- és közoktatási magy. kir. ministertől. 170 eln. sz. Hozzám, mint vallás- és közoktatási magyar királyi ministerhez intézett, folyó évi Márczius hó 21-én 51. szám alatt kelt szíves üdvözlőváltatát a siketnémák váci intézetének köszönettel vettem.

Önök, uraim, kik emberi és társadalmi szempontból azon kiválság méltánylandó munkát tűzték ki maguknak feladatul, hogy a szencsétlen siketnémákat, észbeli tehetségeiknek fáradalmas kimivelése után, a mennyiben lehetséges, a társadalomnak mint hasznos egyének adják vissza, szinte a közmivelődés és haladás érdemes munkásai közé tartoznak, és legyenek meggyőződve, hogy a mennyiben hatáskörömhöz tartozik, intézetüök fejlesztése, emelése és annak érdekei nálam mindenkor méltánylást s figyelmet találандanak.

Vegyéek szíves üdvözlötemet s köszönetemet. — Kelt Budán, 1867. évi Márczius 24-én.

B. Eötvös József.

A gyengetehtetségük iskolájának szervezete.

Frentzel F. után írta *V. Zs.*

II. Szükséges-e a kíségítő iskola?

Mielött e kérdés érdemleges megbeszélésébe bocsájtkozunk, a következő két kérdésre kell főleg felelnünk: *Van-e egyáltalában a gyengetehtetségük számára létesített kíségítő iskoláknak létjogosultságuk? Tényleg oly nagy-e a hasznuk, mint a minőnek hívei azt hirdetik?*

Habozás nélkül kimondhatjuk, hogy azok, kik elfogulatlanul foglalkoztak e kérdéssel és azt behatóan megvizsgálták, azt a meggyőződést meríthetik, hogy a kisegítő iskolák fontos szociális intézményt jelentenek és így kétségtelen azoknak létjogosultsága. De vannak még most is ellenségei, kik haszontalan, sőt ártalmas intézménynek tartják. Így *dr. Witte* tanár, a Thorn-i kerület tanfelügyelője azt akarná, hogy a kisegítő iskola a népiskola keretében fejlődjék, mert lehetetlennek tartja csupa gyengetehetségűnek együtt való tanítását, mivel a jobbak serkentő példájától megfosztjuk őket és ez iskolának látogatása megszegyenítő és deprimáló hatású, lévén ők ezáltal fogyatékosoknak deklarálva az elkülönítés által. Továbbá igen drágák a kisegítő iskolák, ha jó berendezésűek és a községek csekély számú tanulóra nem költhetnek ily nagy összeget. De a szülők is tiltakoznak gyermeküknek ily iskolába helyezése ellen és az érzékeny gyermekek gúnytárgyává teszik őket, stb.

Ha ez ellenvetéseket és aggodalmakat közelebbről megvizsgáljuk, úgy belátjuk, hogy azok vagy nem felelnek meg a tényleg fennálló körülményeknek, vagy felületes bírálat eredménye. Ez ellenvetéseknek előítéletektől mentes megvizsgálása annál is inkább kíváncsú, hogy a még kételkedő egyeseket és hatóságokat meggyőzzük ez intézmény hasznos és eredményes voltáról.

Lehet csupa gyengetehetségű gyermeket együtt tanítani. Ezt a már fennálló és működő kisegítő iskolák eléggé bizonyítják. Ily gyermekekre fordított munka sokaknak lélekölő munkának és üres szalma-cséplésnek tűnhetik, de semmi esetre sem az. Ellenkezőleg a nevelőtől éleslátást és találékonyságot igényel, hogy a gyermekek szunnyadó lelki erejét megelevenítse. Folyton oly eszközök után kell kutatnia, a melyek alkalmasak a gyermeknek a lethargiából való felkeltésére és szellemének fejlesztésére. A gyermekek szellemi fejlődésének első elemeit kell kikutatni, hogy ügyes kézzel felépítsük azt, a mi az ép gyermeknél minden látható segítség nélkül magától megy végbe. Vajjon lélekölő munkának nevezhető-e az? Mindenesetre erős munka és egész embert kíván, de az elért eredmény annál lélekemelőbb és kisebbnek, könnyebbnek tűnteti fel a munkát, mint a minő valóban.

Hogy a gyengetehetségű gyermekekre az elemi iskola jobbtehetségű gyermekei gyógyító és serkentő hatással volnának, nem felel meg a valóságnak, ellenkezőleg, az elemi iskolában mindinkább visszafejlődnek szellemileg. El kell ismernünk, hogy itt is javulnánk, ha a tanító egyenkint és az állapotuknak megfelelő módszer szerint foglalkoznék velük, de az elemi iskolában ma divó módszer szerint nem fejlődhetnek ott. Előítélet az, hogy az engedetlen engedelmesek, — a figyelmetlent figyelmesek, — a lustát a szorgalmasok közé kell keverni. Ez az előítélet abból a téves feltevésből származik, hogy az a tanuló, a ki az iskolában nem halad rendszeren, a maga állapotáért felelősségre vonható. Ez azonban nem helyes; a tanuló rendszeren valódi természetét árulja el és ha beteges természetű, a milyen a gyengetehetségű is, úgy nem tehet gyenge haladásáról. Külön

elbírálás alá esik tehát és egész környezetét neveltetésének és gyógyításának elérhetése végett hozzá kell alkalmazni. Ez nem történhetik a szigorú rendszabályú elemi iskolában. Ehhez külön intézkedés szükséges.

A gyengetehetségű gyermekek az elemi iskolában rendszeresen tompán és részvétlenül ülnek és a legérdekesebb tanítás sem képes bennök érdeklődést kelteni. Társai rendszeresen a gúny és pajkos tréfáik céltábláivá teszik őket. A tanítónak pedig terhes koloncai, a ki végre nem törődik velük semmit, mivel nem tudnak a többi tanulóval egy tempóban haladni. Ennek következtében kivész lelkükből a legutolsó csepp önbizalom és önérzet és csakhamar a szellemi zülöttség származékát nyújtják.

E kép azonnal megváltozik, mihelyt kisegítő iskolába kerül a gyengetehetségű. „Felelevenednek, élénkekké lesznek, hangulatuk, kedélyük nyomban megváltozik, látják, hogy hasonlók között ülnek, hogy a tanító egyformán foglalkozik velük. Társai nem gúnyolják őket; a tanítás már nem pusztá és elhangzó szó, mert megértik azt; szellemi láthatárukhoz van alkalmazva. Új világban élnek, melyben jól érzik magukat, melyben szabadon és biztosan mozoghatnak, mivel értik ezt a világot, mivel szellemi éjszakájuk új meg új fény-sugárral mindinkább meg lesz világítva“. Az a tudat, hogy ők fogyatékosak közt vannak, az eddigi tapasztalatok szerint sohasem támadt még a gyengetehetségű gyermekekben.

A gyengetehetségűek iskolái drágák és többbe kerülnek a rendszeres iskoláknál; ez jogosult szemrehányás. Azért kerülnek többbe, mivel feladatuk szövevényes és nehéz, mivel berendezésük különleges viszonyokhoz mérve és a szükséges segédeszközök igen különfélék. Általában azonban kevésbé drágák, mint sok — badarul berendezett — szakiskola, a melyek minden különös eredményt nélkül tengődnek. Mily óriási összegeket emészt fel a szegény ügy, a rendőri intézmény, a fogházügy stb.

(Folyt. köv.)

Hazai hírek.

Kinevezések. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 50,623. sz. rendeletével a 2-od éves hallgatók közül *Scholtz* Lajost a siketnémák jolsvai intézetéhez, *Vatler* Ferencet és *Hövényes* Antalt a siketnémák váci intézetéhez, *Gönczy* Gyulát a siketnémák és vakok kecskeméti intézetéhez, *Sándor* Lajost a vakok budapesti intézetéhez, *Erdős* István a siketnémák és vakok kecskeméti intézetéhez, *Govrik* Bélát a siketnémák kaposvári intézetéhez, *Balog* Károlyt és *Istenes* Károlyt a siketnémák váci intézetéhez ideiglenes minőségű állami tanítókká nevezte ki.

Elöléptetések. A vallás- és közokt. miniszter 43,467. sz. jun. 27-én kelt rendeletével *Mlinkó* Istvánt a siketnémák hevesmegyei intézetének vezetőjét a X. fizetési oszt. 2-ik, *Schannen* Pétert és *Kirschenheuter* Ferencet a vakok budapesti, *Hobler* Rezsőt a siketnémák temesvári intézetében működő kartársainkat a XI. fizetési oszt. 1-ső, *Kabán* Józsefet a siketnémák aradi, *Szabados* Ödönt a siketnémák kaposvári intézetében működő kartársainkat a XI. fizetési oszt. 2-ik, továbbá a 48,767. sz. július 17-én kelt rendeletével *Válek* Jánost a siketnémák váci, *Völker* Józsefet a siketnémák és vakok kecskeméti intézetében működő kartársainkat a X. fizetési oszt. 2-ik, illetve a XI. fizetési oszt. 1-ső fokozatába léptette elő.

Áthelyezések. A vallás- és közokt. miniszter 50,623. sz. rendeletével *Greiner* Lászlót a siketnémák és vakok kecskeméti intézetétől a siketnémák egri intézetéhez, *Szabados* Ödönt a siketnémák kaposvári intézetéből a siketnémák és vakok szegedi intézetéhez és *Schnellbach* Ferencet a siketnémák aradi iskolájától a siketnémák kaposvári intézetéhez helyezte át.

Új tanfolyam-hallgatók. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 51,229. sz. rendeletével a váci intézet igazgatóságának megengedte, hogy a gyógypaedagogiai tanerőképző tanfolyamra: *Plichta* Béla, *Csöregi* János, *Piroska* Károly, *Záborszky* Árpád, *Hrivnák* László, *Schreiner* Miklós, *Lichtenstei*ger József, *Vási* János, *Schwamm*er Gyula és *Györkös* Sándor okl. elemi iskolai tanítókat, akik már mindannyian mint gyakorlati tanítók működtek, — ösztöndíjas tanfolyam hallgatói minőségben felvehesse. Az esetleges elmaradtak helyett behivandókul kijelöltetett: *Wolkóber* János, *Miklósi* János, *Walner* György, *Weiland* Ferenc és *Horvát* Rezső.

Moussong Pál váci kartársunk csúsz és idegbaja gyógyításának céljából 6 heti szabadságot kért és kapott a minisztertől. Kívánjuk, hogy teljes egészségben foglalhassa el szabadság ideje letelte után állását.

Névmagyarosítások. A váci jubileumi ünnepély alkalmából kifolyólag szép és követésre méltó mozgalom indult meg a gyógypaedagogiai oktatásügy tanférffiai között. Tudvalevő dolog ugyanis, hogy az ezen oktatásügy terén működő körülbelül 80 tanférffiu között alig van 8—10 olyan, akinek a neve magyar hangzású. A legújabban felvett 10 tanfolyamhallgató és 5 előjegyzett tanfolyamhallgató között — mint az alább közlött kinevezésekből kitűnik — csak 3 van olyan, a kinek neve „W”-vel kezdődik, a mely betű a pedig magyar abc-ből — nem tudjuk tévedésből-e vagy más okból — de mindenestre kimaradt. Ezeken kívül vannak közöttük olyan *jó magyar nevek*, hogy alföldi magyar ember azokat aranyért se tudná kimondani. Igaz ugyan, hogy idegen névvel is lehet valaki jó magyar, de a magyar haza mégis várhatná polgáraitól, hogy fiai igaz hazafiságuk mellett nevükben is legyenek magyarok. Hazafiúi érzéstől lelkesedve határozta el *Berinza* János a képezhető hülyék intézetének igazgatója és *Klis* Lajos a siketnémák váci intézetének helyettes igazgatója, hogy nevüket a váci jubileum emlékére meg-

magyarosítják. Mint hallottuk Berinza, *Bedő* vagy *Benesre*, Klis pedig édesanyja családi nevére *Deményre* fogja nevét változtatni. Példájukat többen fogják követni, hogy a váci jubileumot ezáltal is szép emléküvé tegyék. Mi csak örömünknek adhatunk kifejezést a kartársak ezen mozgalmának hallatára s azon nézetünket is kifejezzük, hogy a tanfolyamhallgatói állásra való pályázatok alkalmával a *magyar névnek* legalább is annyi előnyt adnánk mint a *német nyelv* tudásának.

Kiegészítő képesítő vizsgák. A gyógypaedagogiai oktatás összes ágaira képesítő kiegészítő vizsgák szeptember 9.-én fognak a váci intézetben megtartatni. A vizsgára majdnem összes intézetünkben jelentkeztek kartársaink közül. Ugyanekkor fog megtartatni egy másodéves tanfolyamhallgató vizsgája is, a kinek írásbelije szeptember 6.-án lesz.

Ferenc király és Cházár András koszorúi. A váci intézetben a jubileum alkalmával leleplezendő két szoborra mint értesültünk összes intézeteink tanártestületei helyeznek koszorút. Hogy az elhelyezések alkalmával semmi fennakadás ne történjék, ajánljuk, hogy az igazgatóságok lépjenek érintkezésbe a rendezősséggel.

A tanítás kezdetének elhalasztása. A *siketnémák budapesti és siketnémák váci intézetében*, tekintettel arra, hogy az új épületek és a felszerelések a kitűzött időre nem készültek el, a tanítások szeptember 1-én nem kezdődhetnek meg. Budapesten csak pár nappal kezdődik később, de Vácon szept. 15-re kérte az igazgatóság a minisztertől a tanítás kezdetének elhalasztását.

Gyakorlati Hangtan,

különös tekintettel a siketnémák oktatására. Irta *Bihari Károly*, siketnéma-intézeti tanár Vácon.
Ara 2 korona.

Kiejtési Gyakorlatok,

siketnéma-intézetekben, magyarosító elemi iskolákban, valamint a hebegők (selypítők) oktatásánál való használatra. Irta *Bihari Károly*. *Ara 20 fillér.* — Megrendelhetők a szerzőnél Vácon.

ABC- és olvasókönyv,

a beszédtanítás szolgálatában a siketnémák iskoláinak I. osztályában. Írták *Németh László és Váradi Zsigmond.*

Zanternv

és rövid módszeres utasítások az ev. ref. és az ág. h. ev. egyházakba tartozó siketnémák vallástanításához. Irta *Együd Lajos*. *Ara 50 fillér.* — Megrendelhető a szerzőknél és Fritz Ármin könyvnyomdásznál.